

Muzeum Farmacji-oddział Muzeum Warszawy | scenariusz lekcji muzealnej „Substancja psychoaktywna – zagrożenie czy korzyść?”

„Substancja psychoaktywna – zagrożenie czy korzyść ?” – lekcja muzealna do samodzielnej realizacji przez nauczycielkę/nauczyciela, odbywa się w Muzeum Farmacji.

Godziny otwarcia i ceny biletów wejścia do muzeum oraz dzień darmowego wejścia można sprawdzić na stronie: www.muzeum.farmacji@muzeumwarszawy.pl Prosimy o uprzedzenie pracowników Muzeum o planowanych zajęciach poprzez telefon lub mail do Muzeum Farmacji: muzeum.farmacji@muzeumwarszawy.pl, tel: 22 831 71 79.

Lekcja powstała na potrzeby i podczas EduAkcji 2023, we współpracy z uczestniczącymi w nim nauczycielkami i nauczycielami. Zawiera wszelkie materiały do jej samodzielnej przeprowadzenia w ramach programu edukacyjnego.

Ogólna informacja na temat lekcji:

Jakie skojarzenia nasuwają się młodym ludziom, gdy słyszą hasło „substancje psychoaktywne”? Jaka jest ich świadomość i wiedza? Zadając te pytania, zastanowimy się nad przyczynami zażywania substancji psychoaktywnych obecnie i w przeszłości. Zaproponowane podczas lekcji ćwiczenia będą miały na celu odróżnienie opinii od faktów na temat rozmaitych środków odurzających. Porozmawiamy też o wieloaspektowym stosowaniu substancji narkotycznych w lecznictwie dawniej i dziś. Prześledzimy dzieje upowszechniania się tego typu preparatów oraz rosnącej świadomości społecznej wobec wpływu środków psychoaktywnych na organizm człowieka. Omówimy zagrożenia związane z nadużywaniem substancji psychoaktywnych oraz formy im przeciwdziałania. Poruszymy też ważny wątek uzależnienia od internetu (w szczególności mediów społecznościowych) i smartfonów, a także szkód, jakie są skutkiem uzależnień (zdrowie, relacje społeczne, życie zawodowe).

Stosowanie substancji psychoaktywnych było od zawsze integralną częścią życia dużej części ludzkości. Nieodłącznym aspektem tej praktyki są uzależnienia. Istnieją liczne teorie dotyczące podłoża uzależnień, ich objawów, konsekwencji zdrowotnych i społecznych. Co istotne, uzależnienia powszechne są w społeczeństwach zarówno krajów rozwiniętych, jak i rozwijających się oraz stanowią przyczynę wielu poważnych, w tym śmiertelnych, chorób. Nauczyciele wraz z uczniami zastanowią się, co wpływa na fakt, że mimo negatywnych skutków zdrowotnych niektóre środki psychoaktywne są łatwo dostępne (nikotyna, alkohol, kofeina), a inne – objęte zakazami. Omówią również zjawisko e-uzależnień i innych zachowań, charakteryzujących się stałym przymusem wykonywania określonej czynności.

Autor scenariusza: Marek Łuszczuk, we współpracy z nauczycielkami i nauczycielami uczestniczącymi w warsztatach

Grupa wiekowa: kl. 7-8 SP oraz szkoła ponadpodstawowa

Czas trwania: 90 minut

Dostępność: Muzeum Farmacji - oddział Muzeum Warszawy udostępnia przestrzeń dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Zajęcia można zorganizować w taki sposób, aby uczestnicy o specjalnych potrzebach zrealizowali swoje zadania, w dostępnych przestrzeniach.

Cele:

- Uczeń rozróżnia pojęcia: substancja psychoaktywna, substancja odurzająca, narkotyk, wysoko funkcjonujący alkohol, uzależnienie, zachowanie kompulsywne, zespół abstynencyjny, współuzależnienie, e-uzależnienie
- Uczeń rozumie kulturowe i społeczne uwarunkowania zażywania substancji psychoaktywnych
- Uczeń poznaje sposoby radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi i przebudowaniem
- Uczeń potrafi wymienić farmakologiczne metody zastosowania substancji narkotycznych
- Uczeń rozpoznaje czynniki zwiększające ryzyko uzależnienia

Potrzebne materiały:

- Obiekty i grafiki do rozmowy wstępnej (zadanie 1)
- Karty pracy (zadanie 2)
- Teksty do analizy (zadanie 3)

Przebieg lekcji:

1. Wstęp

DZIAŁANIE:

Prezentacja wybranych przez prowadzącego zdjęć pokazujących różne aspekty uzależnień i skutków stosowania substancji psychoaktywnych - legalnych (lub dostępnych od 18 r. ż), takich jak alkohol, kofeina, nikotyna oraz nielegalnych (substancje odurzające, narkotyki).

Proponujemy skorzystanie z następujących obiektów lub ich graficznych odwzorowań (załącznik 1)

- Puszka po napoju energetyzującym (spożywanie napojów zawierających duże ilości kofeiny i tauryny)
- Butelka po alkoholu 30% 90 ml (dostępność alkoholu, spożywanie małych porcji)
- Puszka po coca-coli (popularny napój zawierający kofeinę oraz początkowo wyciąg z liści koka, opracowany w XIX wieku przez farmaceutę Johna Pembertona)
- Zdjęcie Brada Pitta (wysoko funkcjonującego alkoholika, który podjął terapię)
- Zdjęcie biznesmena (czynniki zwiększające ryzyko nadużywania substancji psychoaktywnych)
- Zdjęcie słoika apteczne z napisem „Sol. Cocaini” (substancje odurzające w farmacji i medycynie)
- Grafika „Coffee time/Wine time” (przyjmowanie substancji psychoaktywnych w ciągu dnia)

Można oczywiście wykorzystać również inne fotografie i obiekty, zgodnie z zainteresowaniami nauczyciela i potrzebami klasy.

WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ:

Pokazanie fotografii i obiektów ma być pretekstem do rozmowy o różnych formach i przejawach uzależnienia. Każdy uczestnik i każda uczestniczka ma możliwość przyjrzeć się obiektowi i fotografii z bliska. Skojarzenia i przemyślenia zapisywane są na kartkach, następnie z klasą omawiamy, w jaki sposób obiekt jest związany z głównym tematem zajęć.

Zakończeniem powinno być wprowadzenie pojęć: uzależnienie psychiczne, uzależnienie fizyczne, współuzależnienie, substancja psychoaktywna i substancja odurzająca, wysoko funkcjonujący alkoholik.

*Substancje psychoaktywne to środki modyfikujące stan psychiczny poprzez wpływanie bezpośrednio na układ nerwowy. Mogą prowadzić do zmian nastroju, zachowania i świadomości. Do grupy tej zaliczają się zarówno substancje odurzające (np. narkotyki), jak i kofeina, etanol, nikotyna.

*Substancje odurzające to środki pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działające na ośrodkowy układ nerwowy, których swobodny obrót został zakazany prawnie poprzez wymienienie ich w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych, opracowanym na podstawie Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii.

2. Praca w grupach: karty pracy na na terenie Muzeum Farmacji

To zadanie możemy przeprowadzić z uczniami już w Muzeum Farmacji - oddziale Muzeum Warszawy (prosimy o uprzedzenie pracowników Muzeum o planowanych zajęciach poprzez telefon lub mail na adres: muzeum.farmacji@muzeumwarszawy.pl, tel: 22 831 71 79).

DZIAŁANIE:

Klasę dzielimy na 4. osobowe grupy. Każda otrzymuje kartę pracy do wykonania.

WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ:

Uczniowie zwiedzają ekspozycję muzeum, szukając odpowiedzi na pytania z kart zadań. Zapewne uda się ich zaskoczyć, np. substancje odurzające można znaleźć w grupach leków działających na układ trawienny oraz nasercowych. Zadanie ma prowadzić do refleksji, że stosowanie substancji psychoaktywnych oraz odurzających ma w leczeniu długą historię, a w pewnych sytuacjach (np. ból pooperacyjny, leczenie paliatywne) ma miejsce również i dziś. Warto dodać, że w przeszłości nie zdawano sobie sprawy z uzależniających właściwości niektórych substancji (np. fenacetyna) i dopiero praktyka stosowania pokazała negatywne następstwa regularnego ich przyjmowania.

Warto zwrócić uwagę gdzie znajdują się:

- podpisy obiektów
- informacje gdzie znajdują się poszczególne sale
- pracownicy i pracowniczki Muzeum, których można pytać o drogę do poszukiwanego gabinetu, czy eksponatu

3. Praca w grupach: karty pracy

WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ:

Wśród cytatów pojawiają się informacje o przyczynach i skutkach sięgania po substancje psychoaktywne. Warto zwrócić uwagę na złożony charakter tego zjawiska i zapowiedzieć uczestnikom, że są one dobrym wyjściem do dalszej rozmowy, którą dokończymy po wykonaniu przez nich zadań na KARTACH PRACY.

DZIAŁANIE:

Dzielimy klasę na 4 grupy, rozdajemy karty pracy.

Grupy pracują samodzielnie wykonując zadania i dyskutując.

4. Podsumowanie:

Rozmowa/dyskusja o działaniach pkt. 3: prezentacje grup, dyskusja moderowana przez nauczyciela.

Grupy przedstawiają odpowiedzi na pytania, na forum omawiają okoliczności towarzyszące sięganiu po substancje psychoaktywne. Omawiają psychologiczne mechanizmy związane z uzależnieniem, kulturowe wykorzystanie rozmaitych środków, a także elementy współczesnej cywilizacji, które sprawiają, że czujemy się zagubieni i szukamy metod obniżających poziom lęku i dyskomfortu. Grupy wspólnie z nauczycielem przygotowują grafiki przedstawiające mechanizmy innych form uzależnień (telefon, internet, pornografia, adrenalina). Omawiają ich charakterystykę, zwracając uwagę na przyczyny i konsekwencje widoczne w skali mikro (funkcjonowanie jednostki) oraz makro (funkcjonowanie społeczeństwa).

POLECANA LITERATURA/ INSPIRACJE

Publikacje

Cierpiatkowska L., Chodkiewicz J., „Uzależnienie od alkoholu. Oblicza problemu”, Warszawa 2020;

Dormandy T., „Krótka historia opium”, Warszawa 2017;

Flis J., „Współuzależnieni. Jak zatroszczyć się o siebie i budować zdrowe relacje z osobami uzależnionymi”, Kraków 2022;

Frisel J., „Nigdy dość. Mózg a uzależnienia”, Poznań 2019;

Kamieński Ł., „Farmakologizacja wojny. Historia narkotyków na polu bitwy”, Kraków 2019;

Kozłowski M. „Moja heroina. Świadczenie psychiatry”, Kraków 2004;

Kristof N., WuDunn S., „Biedni w bogatym kraju. Przebudzenie z amerykańskiego snu”, Wołowiec 2023 (szczególnie rozdział „Dilerzy w białych fartuchach”);

Quinones S., „Dreamland. Opiatowa epidemia w USA”, Wołowiec 2022.

Materiały dostępne online

Dlaczego ludzie uciekają w uzależnienia:

https://cps.edu.pl/pub/cms/files/171/cps_uzaleznienia_dlaczego_i_jak_wykład_2.pdf

Historia i rodzaje narkotyków:

www.psychologia.edu.pl/czytelnia/126-uzalenie/1408-rodzaje-narkotykow-i-ich-dzialanie-agata-pitucha.html

Rosso A.M., *Poppy and Opium in Ancient Times: Remedy or Narcotic?* „Biomedicine International”, 20210, 1, s. s. 81-87:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.846.221&rep=rep1&type=pdf>

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001591/O/D20181591.pdf>

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20051791485/U/D20051485Lj.pdf>

Zjawisko współzależnienia:

<https://www.parpa.pl/index.php/rodzina-dzieci/wspoluzaleznienie>

<https://stopuzaleznieniom.pl/artykuly/moj-bliski-ma-problem/9-typowych-zachowan-osob-wspoluzalezniomych-o-ich-skutkach-i-przyczynach-mowi-ekspert/>

Zjawisko i profilaktyka e-uzależnień:

<https://dbamomozasieg.pl/>

(schemat uzależnienia:)

<https://dbamomozasieg.pl/wp-content/uploads/2020/12/Jak-uzalezniamy-sie-od-mediow-cyfrowych-1200x900-1.png>